

Briselē, 18.11.2015.
COM(2015) 573 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Padomes 2009. gada 25. jūnija Direktīvas 2009/71/EURATOM, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru, īstenošana

{SWD(2015) 244 final}

Saturs

1.	IEVADS	3
1.1.	Ziņojuma mērķis	3
1.2.	Galvenās norises kopš Direktīvas 2009/71/EURATOM publicēšanas	3
1.3.	Ziņojuma struktūra un vispārējā pieeja	4
2.	PĀRSKATS PAR ĪSTENOŠANU ATTIECĪBĀ UZ TIESISKO REGULĒJUMU UN REGULATĪVO IESTĀDI	4
3.	KODOLDROŠĪBAS PĀRVALDĪBA	6
3.1.	Normatīvā un organizatoriskā sistēma (4. pants)	6
3.2.	Kompetenta regulatīvā iestāde (5. pants)	6
3.3.	Informācija sabiedrībai (8. pants)	7
3.4.	Valsts sistēmas starptautiska salīdzinošā novērtēšana (9. panta 3. punkts)	7
3.5.	Ieteikumi dalībvalstīm un Komisijas turpmākai rīcībai	9
4.	KODOLIEKĀRTU DROŠĪBA (6. UN 7. PANTS)	10
4.1.	Licenču turētāju pienākumi (6. pants)	10
4.2.	Zinātība un prasmes kodoldrošības jomā (7. pants)	11
4.3.	Ieteikumi dalībvalstīm un Komisijas turpmākai rīcībai	12
5.	NOBEIGUMS	15

1. IEVADS

1.1. Ziņojuma mērķis

Saskaņā ar Padomes Direktīvas 2009/71/EURATOM (Kodoldrošības direktīva) 9. panta 2. punktu Komisijai ir jāiesniedz ziņojums par direktīvas īstenošanas gaitu. Minētā direktīva ir no *Euratom* līguma 2. panta b) punkta un 30. panta izrietošs sekundārais tiesību akts.

Šā ziņojuma pamatā ir dalībvalstu ziņojumi atbilstoši direktīvas 9. panta 1. punktam, kurā noteikts, ka dalībvalstīm ziņojumi par šīs direktīvas īstenošanu pirmoreiz Komisijai jāiesniedz līdz 2014. gada 22. jūlijam¹. Valstu ziņojumos ir sniegta informācija par to, kā dalībvalstis rīkojas, lai sasniegtu direktīvas mērķus, un tie parāda valstu līmenī izmantotās pieejas.

Padomes 2009. gada 25. jūnijā pieņemtā Kodoldrošības direktīva bija plats solis ceļā uz kopīgu kodoldrošības tiesisko regulējumu Eiropā. Pirms tam kodoldrošību reglamentēja valstu tiesību akti un starptautiskās konvencijas². Esošā sistēma tika papildināta ar direktīvu, kas piešķir saistošu juridisku spēku galvenajiem starptautiskajiem kodoldrošības principiem.

Direktīvas mērķis ir uzturēt un veicināt kodoldrošības nepārtrauktu uzlabošanu. Tajā noteikts, ka dalībvalstīm jāveic piemēroti pasākumi nolūkā nodrošināt augstu kodoldrošības līmeni, lai aizsargātu darba ņēmējus un sabiedrību no apdraudējuma, ko rada kodoliekārtu jonizējošais starojums. Direktīva ietver noteikumus attiecībā uz šādiem aspektiem:

- valsts tiesiskā regulējuma izveidošana attiecībā uz civilo kodoliekārtu kodoldrošību,
- kompetento regulatīvo iestāžu organizācija, pienākumi un atbildība,
- licences turētāju pienākumi,
- personāla izglītība un apmācība, kā arī
- sabiedrības informēšana.

Direktīva stājās spēkā 2009. gada 22. jūlijā. Dalībvalstīm bija jānodrošina, ka līdz 2011. gada 22. jūlijam ir stājušies spēkā normatīvie un administratīvie akti direktīvas prasību izpildei.

1.2. Galvenās norises kopš Direktīvas 2009/71/EURATOM publicēšanas

Pēdējo piecu gadu laikā ES līmenī ir veikti nozīmīgi pasākumi kodoldrošības uzlabošanai. Tie ir bijuši vērsti divos virzienos, proti, verificēta kodoliekārtu spēja izturēt nopietnus drošības apdraudējumus un stiprināts tiesiskais regulējums.

Pēc 2011. gadā notikušās Fukušimas kodolavārijas Eiropadome uzdeva Komisijai un Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupai (*ENSREG*)³ atkārtoti izvērtēt ES 131 kodolreaktoru. Komisija un *ENSREG* veica “noturības testus”, un pēc tam tika sagatavota virkne ieteikumu.

¹ Vairums valstu īstenošanas ziņojumiem ir izmantojušas vienoto struktūru, kas tika izstrādāta Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupas (*ENSREG*) vadībā, kā ieteikts direktīvas 16. apsvērumā. Visas dalībvalstis iesniedza ziņojumus, kā noteikts direktīvas 9. panta 1. punktā.

² Direktīvas galvenie noteikumi izriet no principiem, kas iekļauti 1994. gada Konvencijā par kodoldrošību, kurai pievienojušās visas dalībvalstis.

³ Neatkarīga, autoritatīva ekspertu struktūra, kas izveidota 2007. gadā pēc Eiropas Komisijas lēmuma. Tā sastāv no ES dalībvalstu kodoldrošības, radioaktīvo atkritumu drošuma vai radiācijas aizsardzības regulatīvajām iestādēm, kā arī Eiropas Komisijas pārstāvjiem. *ENSREG* palīdz izstrādāt nosacījumus, kas nepieciešami turpmāku uzlabojumu sasniegšanai, un palīdz panākt kopēju izpratni kodoldrošības un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanas jomā.

Minēto ieteikumu īstenošanu regulāri novērtē, veicot valstu rīcību plānu salīdzinošo novērtēšanu.

Pēc *Euratom* kodoldrošības tiesiskā regulējuma pārskatīšanas, ko aicināja veikt arī valstu un valdību vadītāji, Komisija iesniedza priekšlikumu būtiski grozīt Direktīvu 2009/71/EURATOM. Padome šos grozījumus pieņēma 2014. gada 8. jūlijā. Tajos ņemtas vērā atziņas, kas gūtas kodoldrošības noturības testos, kā arī Rietumeiropas Kodolregulatoru asociācijas (*WENRA*)⁴ un Starptautiskās Atomenerģijas aģentūras (*SAEA*) drošības prasības. Grozītā direktīva valstu tiesību aktos jātransponē līdz 2017. gada 15. augustam. Grozījumi:

- stiprina valstu regulatīvo iestāžu neatkarību,
- ievieš augsta līmeņa ES mēroga drošības mērķi, lai nepieļautu avārijas un izvairītos no radioaktīvām noplūdēm,
- izveido Eiropas sistēmu konkrētu drošības jautājumu salīdzinošai novērtēšanai reizi sešos gados,
- uzlabo kodoldrošības jautājumu pārredzamību, informējot un iesaistot sabiedrību, kā arī
- veicina efektīvu kodoldrošības kultūru.

Dalībvalstīm īstenošanas ziņojumi bija jāiesniedz līdz 2014. gada 22. jūlijam. Tā kā tie aptver laika posmu pirms grozījumu pieņemšanas, šis ziņojums pamatojas uz direktīvas sākotnējo redakciju. Tomēr, lai šis ziņojums sniegtu pilnīgāku priekšstatu par *Euratom* pašreizējā kodoldrošības tiesiskā regulējuma īstenošanu, var būt iekļautas atsauces uz grozīto direktīvu, jo īpaši, ja pienākums, kas izriet no sākotnējās redakcijas, grozītajā direktīvā ir paplašināts.

1.3. Ziņojuma struktūra un vispārējā pieeja

Ziņojuma mērķis ir sniegt Padomei un Parlamentam pilnīgu pārskatu par direktīvas īstenošanas pašreizējo situāciju visā ES.

Pēc vispārīga ievada par to, kā direktīva ir īstenota, ziņojuma 3. iedaļā ir aplūkoti jautājumi, kas attiecas uz kodoldrošības pārvaldību un atbilst direktīvas 4., 5., 8. pantam un 9. panta 3. punktam. Ziņojuma 4. iedaļa ir veltīta kodoliekārtu drošībai, un tajā ir aplūkoti kodoldrošības tehniskie un cilvēkresursu aspekti, uz kuriem attiecas direktīvas 6. un 7. pants⁵. Galvenie sasniegumi kodoldrošības jomā tiek aprakstīti, ja tie atbilst kādam no direktīvas noteikumiem. Pie katras jomas ir norādītas arī problēmas saistībā ar direktīvas īstenošanu. Ziņojumā ir sniegti ieteikumi dalībvalstīm saistībā ar minētajām problēmām un norādīts, kādus korektīvos pasākumus Komisija ir veikusi vai plāno veikt. Šis ziņojums neattiecas uz situāciju katrā dalībvalstī atsevišķi. Tā mērķis drīzāk ir uzsvērt dominējošās tendences, tādējādi koncentrējoties uz svarīgākajām problēmām un konstatējot, kādi korektīvi pasākumi ir nepieciešami. Tomēr īss izklāsts par katras dalībvalsts veiktajiem pasākumiem direktīvas īstenošanai ir iekļauts pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā.

2. PĀRSKATS PAR ĪSTENOŠANU ATTIECĪBĀ UZ TIESISKO REGULĒJUMU UN REGULATĪVO IESTĀDI

Attiecībā uz direktīvā noteiktajiem pienākumiem, proti, izveidot kodoldrošības tiesisko regulējumu, izveidot regulatīvo iestādi, piešķirt atbilstošus resursus un veikt sistēmas

⁴ Asociācija sastāv no 18 Eiropas valstu kodolenerģijas regulatīvajām iestādēm. Tā darbojas kā galveno kodoldrošības regulatoru tīkls, kurā notiek pieredzes apmaiņa un būtisku drošības jautājumu apspriešana.

⁵ Citos direktīvas pantos dalībvalstīm nav noteikti pienākumi, un tāpēc tie šajā ziņojumā nav ietverti.

starptautisku salīdzinošo novērtēšanu, ziņots, ka visas dalībvalstis ir pieņēmušas atbilstošus leģislatīvus pasākumus.

Tomēr dažām dalībvalstīm ir jāpārlicinās, ka to regulatīvajai iestādei ir pietiekami resursi.

Attiecībā uz regulatīvās infrastruktūras starptautisku salīdzinošo novērtēšanu 19 dalībvalsts (tostarp visas dalībvalstis, kurās ir kodolspēkstacijas) ir uzņēmušas Integrēto regulatīvās pārbaudes dienestu (*IRRS*), ko koordinē SAEA, vai plāno to uzņemt līdz 2015. gada beigām. Tādējādi 9 dalībvalstis nav uzņēmušas šādas novērtēšanas misijas, kaut gan 5 no tām plāno to darīt turpmākajos gados. Direktīvā noteiktā prasība ir uzņemt starptautisku novērtēšanas misiju vismaz reizi desmit gados⁶.

⁶ 10 gadu termiņam katrai dalībvalstij būtu jāšākas no dienas, kad ir pieņemti transponēšanas pasākumi. Ņemot vērā to, ka transponēšanas termiņš bija 2011. gada 22. jūlijs, novērtēšanas misija būtu jāuzņem vēlākais līdz 2021. gada 22. jūlijam.

3. KODOLDROŠĪBAS PĀRVALDĪBA

Šobrīd ES ir vislielākais kodolreaktoru skaits pasaulē, un vairākas dalībvalstis plāno veikt ieguldījumus šajā nozarē. Dalībvalstīm, kuras jau izmanto kodolenerģiju, un tām, kuras uzsāk kodolprogrammas, ir jābūt:

- labi organizētai leģislatīvajai, regulatīvajai un organizatoriskajai sistēmai attiecībā uz kodoldrošību, tostarp skaidram pienākumu sadalījumam,
- neatkarīgai kompetentajai regulatīvajai iestādei, kam piešķirtas pienācīgas pilnvaras un resursi,
- efektīvām sabiedrības informēšanas procedūrām un
- regulārai visas sistēmas salīdzinošajai novērtēšanai.

3.1. Normatīvā un organizatoriskā sistēma (4. pants)

Visas dalībvalstis ziņojumos ir norādījušas, ka tajās ir izveidota valsts normatīvā un organizatoriskā sistēma direktīvas aptverto pasākumu īstenošanai (4. panta 1. punkts). Valstu sistēmas, kurās ietilpst tiesību akti un īstenošanas noteikumi, ir izstrādāti ļoti dažādi atkarībā no katras valsts kodolnozares profila un to administratīvajām sistēmām. Piemēram, dažas valstis, kurās nav kodolspēkstaciju, šādus jautājumus risina ar vispārējiem tiesību aktiem veselības, vides un civilās aizsardzības jomā.

Tomēr pienākumu sadalījums (licenču izsniegšana, uzraudzība, sodu uzlikšana) starp kompetentajām publiskajām iestādēm, kā norādīts dažu valstu ziņojumos, nav pilnīgi skaidrs. Kaut arī pienākumu sadalījums ir atkarīgs no valstu tiesību sistēmām un prakses, tas ir sarežģītāk, ja lēmumu pieņemšanā piedalās vairāki administratīvie līmeņi vai vairākas struktūras. Gadījumos, kad atbildība par kodoldrošību ir vairākām iestādēm, ir īpaši svarīgi nodrošināt skaidru pienākumu sadali un regulatīvo funkciju efektīvu koordināciju, lai nepieļautu bezdarbību vai nevajadzīgu dublēšanos, kā arī pretrunīgas prasības.

Direktīvas 4. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāuztur un jāuzlabo valsts sistēma, ņemot vērā darbības pieredzi, darbībā esošo kodoliekārtu drošības analīzēs gūtās atziņas, tehnoloģijas attīstību un drošības pētījumu rezultātus. Vairākos valstu ziņojumos nav norādīts, kā šie elementi tiek izmantoti, lai uzturētu un uzlabotu valsts sistēmu.

3.2. Kompetenta regulatīvā iestāde (5. pants)

Visas dalībvalstis ziņojumos ir norādījušas, ka tajās ir izveidota regulatīvā iestāde direktīvas aptverto pasākumu uzraudzībai (5. panta 1. punkts).

Šādu iestāžu tiesiskais statuss dažādās valstīs ir atšķirīgs. Dažās dalībvalstīs regulatīvās iestādes ir ministriju nodaļas, bet citās tās ir strukturāli neatkarīgas no valdības. Vēl citos gadījumos ir iestāžu sistēma gan valdības struktūrā, gan ārpus tās.

Dažās valstīs nesen ir notikusi vai patlaban notiek reorganizācija. Viens no risinājumiem ir dažādām ministrijām pakļautu struktūru apvienošana vienā juridiski neatkarīgā iestādē. Vienīgais, kas direktīvā šajā sakarā tiek prasīts, ir, lai regulatīvā iestāde būtu funkcionāli nodalīta no visām citām struktūrām vai organizācijām, kas saistītas ar kodolenerģijas izmantošanas veicināšanu (5. panta 2. punkts).

Tomēr saistībā ar direktīvas īstenošanu ir konstatētas problēmas attiecībā uz regulatīvās iestādes juridiskajām pilnvarām, kā arī cilvēkresursiem un finanšu resursiem (5. panta 3. punkts). No Komisijas viedokļa šādas situācijas var apdraudēt regulatīvajai iestādei nepieciešamo neatkarību. Valstu iestādēm šim jautājumam būs jāvelta īpaša uzmanība.

Daudzos gadījumos regulatīvā iestāde izmanto tehniskā atbalsta organizāciju (TAO), lai pārbaudītu un izvērtētu licenču turētāju iesniegto dokumentāciju. Tomēr ne vienmēr ir pilnīgi skaidrs, kā tehniskā atbalsta organizācijās tiek novērsti interešu konflikti, jo īpaši gadījumos, kad tās pašas ekspluatē kodoliekārtas (piem., pētniecības reaktorus) vai vismaz daļēji strādā licenču turētāju labā.

3.3. Informācija sabiedrībai (8. pants)

Pārredzamības jautājumus dalībvalstis risina dažādos veidos un dažādā mērā. Visbiežāk sastopamā prakse ir informācijas sniegšana, izmantojot regulatīvās iestādes tīmekļa vietni, paziņojumus preseī, sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem un gada pārskatus. Dažas valstis ir norādījušas, ka regulatīvie lēmumi tiek publicēti to oficiālajā vēstnesī.

Norādītie darbību veidi ir, piemēram, šādi:

- regulatīvā iestāde ir noteikusi, kādai jābūt saziņas stratēģijai vai politikai,
- ir izveidoti īpaši saziņas rīki lietošanai kodolkrīžu situācijās,
- regulatīvās iestādes tīmekļa vietnē ir publicētas inspekciju rezultātu vēstules,
- ir izveidota konsultatīva pārredzamības jautājumu struktūra, kurā līdzdarbojas parlamenta locekļi, pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, atzīti eksperti un nozares un iestāžu ieinteresētās personas.

Papildus direktīvas 8. pantā noteiktajiem pārredzamības pienākumiem dažas dalībvalstis ir ziņojušas par sabiedrības iesaistīšanas darbībām, kas atbilst pienākumam atbilstoši grozītajai direktīvai.

3.4. Valsts sistēmas starptautiska salīdzinošā novērtēšana (9. panta 3. punkts)

Saskaņā ar direktīvu visām dalībvalstīm ir pienākums vismaz reizi desmit gados uzņemt starptautisku salīdzinošās novērtēšanas misiju, kuras uzdevums ir novērtēt valsts sistēmu un kompetentās regulatīvās iestādes.

Līdz 2015. gada beigām visas ES dalībvalstis, kurās darbojas kodolspēkstacijas, noteiktajā 10 gadu periodā būs uzņēmušas starptautisku salīdzinošās novērtēšanas grupu, kuras uzdevums ir izvērtēt valstu kodoldrošības un pretradiācijas aizsardzības regulatīvo infrastruktūru. Līdz 2015. gadam pārbaudes misiju būs uzņēmušas arī piecas dalībvalstis, kuras neražo kodolenerģiju. Dažas pārbaudes aptver visu kodoldrošības jomu, bet citu aptvertā joma ir šaurāka.

Šajā tabulā ir norādītas visas starptautiskās salīdzinošās novērtēšanas (pilnas jomas vai sašaurinātas jomas misijas), kas dalībvalstīs veiktas kopš direktīvas transponēšanas termiņa beigām 2011. gadā.

	2011	2012	2013	2014	2015
Austrija					
Beļģija			Pilnas jomas misija		
Bulgārija			Pilnas jomas misija		
Horvātija					Pilnas jomas misija
Kipra					
Čehijas Republika			Pilnas jomas misija		
Dānija					
Igaunija					
Somija		Sašaurinātas jomas misija			
Francija				Pilnas jomas misija	
Vācija⁷					
Grieķija		Sašaurinātas jomas misija			
Ungārija					Pilnas jomas misija
Īrija					Pilnas jomas misija
Itālija					
Latvija					
Lietuva					
Luksemburga					
Polija					Pilnas jomas misija
Nīderlande				Pilnas jomas misija	
Polija			Pilnas jomas misija		
Portugāle					
Rumānija	Pilnas jomas misija				
Slovākijas Republika		Pilnas jomas misija			
Slovēnija	Pilnas jomas misija				
Spānija⁸					
Zviedrija		Pilnas jomas misija			
Apvienotā Karaliste⁹					

⁷ Vācija starptautisku salīdzinošās novērtēšanas misiju (*IRRS* misiju) uzsāka 2008. gadā, bet papildu misiju — 2011. gadā.

⁸ Spānija starptautisku salīdzinošās novērtēšanas misiju (*IRRS* misiju) uzsāka 2008. gadā, bet papildu misiju — 2011. gadā.

⁹ Apvienotā Karaliste aicināja veikt modulāras starptautiskas salīdzinošās novērtēšanas (*IRRS* misijas) 2006.

Parasti dalībvalstis salīdzinošās novērtēšanas grupu ziņojumus publicē tiešsaistē. Tomēr ne visas dalībvalstis tieši Komisijai ir sistemātiski ziņojušas par salīdzinošās novērtēšanas rezultātiem, lai gan šāds pienākums ir noteikts direktīvas 9. panta 3. punktā. Komisija dalībvalstīm atgādināja par to pienākumiem šajā jomā. Lielākā daļa ziņojumu tagad ir saņemta.

Lai atbalstītu šo procesu, laikposmā no 2011. līdz 2015. gadam Komisija piešķīra EUR 1,8 miljonus SAEA Integrētā regulatīvās pārbaudes dienesta (*IRRS*) misiju programmai. Komisijas mērķis bija palīdzēt dalībvalstīm izpildīt šo direktīvas prasību. Komisijas Kopīgā pētniecības centra personāls šādās misijās piedalījās kā novērotāji. Komisija turpinās sniegt atbalstu arī pēc 2015. gada.

Dažas dalībvalstis ziņoja arī, ka tās uzņēmušas iekārtu starptautiskās novērtēšanas misijas, lai gan tas nav ietverts direktīvas darbības jomā. ES vairākas reizes gadā notiek SAEA *OSART*¹⁰ misijas, lai izvērtētu darbojošos kodolreaktoru drošību. Saskaņā ar grozīto direktīvu salīdzinošās novērtēšanas pienākums ir paplašināts, ietverot tajā tehniskus jautājumus un izmantojot jaunu Eiropas tematisko salīdzinošo novērtēšanu sistēmu. Pirmās no tām sāksies 2017. gadā.

3.5. Ieteikumi dalībvalstīm un Komisijas turpmākai rīcībai

Ņemot vērā iepriekš minēto, Eiropas Atomenerģijas kopienai īpaša uzmanība būtu jāpievērš šādiem jautājumiem.

- Dalībvalstīm būtu jānodrošina skaidra pienākumu sadale un koordinācija starp attiecīgām valsts struktūrām, jo īpaši tad, ja lēmumu pieņemšanā piedalās vairāki administratīvie līmeņi vai vairākas struktūras.

Uzraugot grozītās direktīvas transponēšanu, Komisija šim jautājumam pievēršīs īpašu uzmanību.

- Izstrādājot tiesisko regulējumu, dalībvalstīm būtu sistemātiskāk jāņem vērā ekspluatācijas gaitā gūtās atziņas, tehnoloģiju attīstība un drošības pētījumi.

Lai papildinātu pasākumus, kas šajā sakarā veikti valstu līmenī, Komisija cieši uzraudzīs jebkādas jaunas norises šajā jomā un pastiprinās koordināciju starp dalībvalstīm.

- Dalībvalstīm būtu jānodrošina savas valsts kompetento regulatīvo iestāžu faktiska neatkarība no nevēlamas ietekmes to regulatīvo lēmumu pieņemšanā un jāgarantē, ka tām tiek nodrošināti attiecīgi līdzekļi un kompetence tām uzticēto pienākumu pienācīgai īstenošanai. Šajā nolūkā dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai regulatīvās iestādes cilvēkresursi un finanšu resursi atbilstu attiecīgās valsts pašreizējam kodolprofilam, kodolenerģijas attīstības projektiem un ekspluatācijas izbeigšanas plāniem. Turklāt tām būtu jā rūpējas par iespējamu interešu konfliktu nepieļaušanu regulatīvo iestāžu tehniskā atbalsta organizācijās.

un 2009. gadā un papildu misiju — 2013. gadā.

¹⁰ Ekspluatācijas drošības pārbaudes grupa.

Uzraugot grozītās direktīvas īstenošanu, Komisija īpašu uzmanību pievērsīs regulatīvās iestādes neatkarībai. Tā veicinās efektīvu sadarbību starp dalībvalstīm, lai no esošajiem resursiem nodrošinātu pievienoto vērtību.

- Dalībvalstīm būtu sistemātiski jāziņo par starptautisko salīdzinošo novērtēšanu rezultātiem dalībvalstīm un Komisijai, kā noteikts direktīvas 9. panta 3. punktā.

Komisija turpmāk prasīs sistemātiski ziņot par šādu starptautisku salīdzinošās novērtēšanas misiju rezultātiem.

- Visām dalībvalstīm būtu jāuzņem starptautiskas salīdzinošās novērtēšanas misijas tiesiskā un normatīvā regulējuma pārbaudei, jo direktīvā noteikts, ka šīs misijas jāveic reizi 10 gados. Dalībvalstīm jo īpaši būtu jāapsver "pilnas jomas", nevis tādu "ierobežotas jomas" misiju uzņemšana, kurās valsts izvēlas kādus jautājumus neiekļaut.

Komisija saprašanās memoranda starp Kopienas un SAEA satvarā turpinās pārbaudīt, vai dalībvalstīs vismaz reizi 10 gados tiek organizētas šādas novērtēšanas misijas, un sniegs atbalstu SAEA IRRS misiju programmas īstenošanā ES dalībvalstīs.

4. KODOLIEKĀRTU DROŠĪBA (6. UN 7. PANTS)

Šī iedaļa attiecas uz pasākumiem, ko dalībvalstis veikušas, lai risinātu jautājumus saistībā ar abiem savstarpēji saistītajiem kodoldrošības pīlāriem, proti, cilvēkfaktoru un tehnisko drošību. Lai gan direktīvā nav ietverti tehniskie kritēriji kodoliekārtu drošības nodrošināšanai, dalībvalstīm tajā ir noteikts pienākums uzturēt valsts sistēmu, ar ko nosaka licenču turētāju galvenos pienākumus, kā noteikts direktīvā. Šādus noteikumus tiek papildina kodoldrošības izglītības un apmācības noteikumi.

To vairāku valstu gadījumā, kurās darbojas gan kodolspēkstacijas, gan citas kodoliekārtas, valstu ziņojumu uzmanības centrā bija gandrīz tikai kodolspēkstacijas. Informācija, kas ir pieejama par citu veidu iekārtām, uz kurām attiecas direktīvas 3. pants, ir ļoti skopa.

4.1. Licenču turētāju pienākumi (6. pants)

Gandrīz visas dalībvalstis, kurās atrodas kodoliekārtas, ziņojumos ir norādījušas, ka to tiesību aktos galvenā atbildība par kodoliekārtu drošību nepārprotami ir noteikta licences turētājam, kas atbilst direktīvas 6. panta 1. punktā noteiktajam. Tomēr problēma joprojām ir jautājums par līgumslēdzēju un apakšuzņēmēju kontroli. Lai to risinātu, dažu valstu sistēmās ir noteikti ierobežojumi līgumslēdzēju virknei, piemēram, pieļaujot ne vairāk kā divus līgumslēdzējus kādam konkrētam uzdevumam. Grozītā direktīva skaidri nosaka, ka licences turētāji ir atbildīgi par līgumslēdzēju un apakšuzņēmēju darbībām.

Visām dalībvalstīm, kurās ir kodoliekārtas, ir programmas regulāriem drošības novērtējumiem tajās, to pārraugot regulatīvajai iestādei (kā noteikts 6. panta 2. punktā). Tomēr šādu pārbaūžu metodoloģija dažādās valstīs atšķiras. Saskaņā ar grozīto direktīvu šādas pārbaudes ir jāveic vismaz reizi 10 gados.

Dalībvalstis ir plaši ziņojušas par pasākumiem, kas veikti, lai mazinātu kodolavārijas sekas, un par ārkārtas pasākumiem (6. panta 3. punkts). Tomēr ārkārtas procedūras dalībvalstīs atšķiras, tādējādi norādot uz to, ka nepieciešama koordinācija. Dažas valstis savos tiesību aktos ir iekļāvušas prasību kodolspēkstacijas licences turētājam īstenot konkrētajai stacijai

piemērotas ārkārtas ekspluatācijas procedūras (*EOP*) un smagu avāriju pārvaldības vadlīnijas (*SAMG*).

Valstu ziņojumos plaši minētas pārvaldības sistēmas, kuru galvenā sastāvdaļa ir drošības un kvalitātes kontroles procedūras, kā paredzēts direktīvas 6. panta 4. punktā. Dažos gadījumos regulatīvo iestāžu gada inspekcijas plānā ir paredzētas inspekcijas, kas vērstas uz licences turētāja kvalitātes nodrošināšanas vai pārvaldības sistēmas pārbaudi.

Dalībvalstis ziņoja, ka 6. panta 5. punktā paredzētais pienākums, proti, ka valsts sistēmā ir jābūt noteiktam, ka licences turētājiem jāuztur atbilstoši cilvēkresursi un finanšu resursi savu pienākumu izpildei, parasti tiek ievērots praksē. Tomēr dalībvalstis ne visos gadījumos ir ziņojušas, ka šis pienākums ir skaidri noteikts to tiesību aktos. Turklāt ne vienmēr ir skaidrs, vai finanšu resursi aptver visu iekārtas darbmūžu, tostarp ekspluatācijas izbeigšanu. Papildus tam ir jāatrisina arī jautājums, kā pārbaudīt, vai licenču turētājiem ir pietiekami finanšu resursi, piemēram, vai visām kodolenerģijas jomas iestādēm ir spējas novērtēt licences turētāju finanšu resursus.

Kopumā pēc Fukušimas avārijas veikto noturības testu rezultātā kodoliekārtās jau ir ieviesti būtiski uzlabojumi. Šādi uzlabojumi ir sīki izklāstīti valstu rīcības plānos, kuri tika iesniegti otrajai Eiropas salīdzinošajai novērtēšanai 2015. gada aprīlī (sk. turpmāk 4.3. iedaļu). Tā kā kodoldrošību var nodrošināt, tikai nekad neapstājoties pie jau sasniegtā, turpmāk būvējamās kodoliekārtas tiks pakļautas stingriem pienākumiem, kas izriet no grozītās direktīvas. Pie tādiem, piemēram, pieder prasība, ka kodoliekārtas jāprojektē, jāizvieto, jābūvē, jānodod ekspluatācijā, jāekspluatē un jāizbeidz to ekspluatācija ar mērķi nepieļaut avārijas un mazināt avāriju sekas, ja tādas notiek.

4.2. Zinātība un prasmes kodoldrošības jomā (7. pants)

Kā minēts direktīvas 19. apsvērumā, spēcīga drošības kultūra ir viens no drošības pārvaldības pamatprincipiem, kas vajadzīgs, lai nodrošinātu kodoliekārtu drošu darbību. Konvencijas par kodoldrošību līgumslēdzēju pušu 2014. gada pārskatīšanas sanāksmē tika arī atzīts, ka smagas avārijas kodolnozārē un citās augstas bīstamības nozarēs bieži vien izraisa organizatoriski faktori un cilvēkfaktori. Šis viedoklis grozītajā direktīvā ir formulēts stingrāk.

Atbildība par zinātību un prasmēm kodoldrošības jomā ir gan regulatīvajai iestādei, gan licenču turētājiem. Šajā sakarā daudzas regulatīvās iestādes jau ir padarījušas “drošības kultūru” par atsevišķu jomu kodoldrošības uzraudzībā. Tāpat arī vairākās dalībvalstīs ir ieviestas iniciatīvas, lai nodrošinātu vai veicinātu regulatīvo iestāžu vai iekārtu personāla pienācīgu apmācību.

Dalībvalstis ziņoja par saviem centieniem uzlabot prasmes un kompetenci kodolenerģētikas nozarē. Dažas ir sniegušas sīku informāciju par pasākumiem, kuru mērķis ir sasaistīt akadēmisko vidi un nozari nolūkā nodrošināt kopīgu izpratni par svarīgāko prasmju prioritātēm kodolnozarē un to, kā pieprasījumu pēc šādam prasmēm var apmierināt.

Tomēr viskvalificētākā personāla pieņemšana darbā un saglabāšana regulatīvajā iestādē joprojām ir problēma. Lai gan daudzās dalībvalstīs atalgojuma līmeņi noteiktām personāla kategorijām var būt augstāki privātajā sektorā, dažas regulatīvās iestādes spēj piedāvāt profesionālas priekšrocības, kas var kompensēt atalgojumu atšķirību.

Veikto darbību piemēri zinātības un prasmju uzlabošanai kodoldrošības jomā, par kuriem ziņojušas dalībvalstis, ir šādi:

- daudzgažu stratēģijas izveidošana zinātības un prasmju, tostarp drošības kultūras, attīstīšanai,
- tiesību normu pieņemšana par kodoldrošības organizatoriskajiem, sociālajiem un personāla aspektiem,
- regulatīvās iestādes izstrādāti drošības indikatori, ar kuriem novērtē, kā tiek ņemti vērā kodoldrošības organizatoriskie un personāla aspekti,
- regulatīvās iestādes veiktas tematiskas inspekcijas, galveno uzmanību pievēršot licenču turētāju kvalitātes nodrošināšanas un pārvaldības sistēmām,
- regulatīvās iestādes veiktas pārbaudes, lai pārlicinātos, ka cilvēkfaktori tiek iestrādāti drošības aspektos, kad tiek projektēta vai modificēta kodoliekārta,
- attiecībā uz apmācību:
 - tehniskās apkopes centra izveidošana, kurā ir izvietotas pilna mēroga iekārtas un apmācību maketi,
 - datorizēta apmācību sistēma regulatīvajai iestādei,
 - kompetences izvērtēšana regulatīvajai iestādei svarīgās disciplīnās un saistīti apmācību un darbā pieņemšanas procesi,
 - apmācību programmas, kas pielāgotas katram jaunam inspektoram, progresu uzraugot vadītājam,
 - jauno inspektoru administratīvo pilnvaru ierobežošana uz laiku.

4.3. Ieteikumi dalībvalstīm un Komisijas turpmākai rīcībai

- Nākamajos valstu īstenošanas ziņojumos būtu jāziņo par visām iekārtām, uz kurām attiecas grozītā direktīva, nevis tikai par kodolspēkstacijām. Tāpat dalībvalstīm būtu jānodrošina direktīvas pienācīga piemērošana attiecībā uz visām šādām kodoliekārtām.

Komisija pievērsīs īpašu uzmanību tam, vai dalībvalstis direktīvu īsteno attiecībā uz visām kodoliekārtām, kas ietilpst direktīvas darbības jomā, un sniedz pienācīgus ziņojumus.

- Dalībvalstīm būtu jāpabeidz īstenot pēc kodoliekārtu noturības testiem saņemtos ieteikumus kodoliekārtu drošības paaugstināšanai.

Laikā starp 2015. gada 20. un 24. aprīli Komisija ar ENSREG atbalstu organizēja 2. valstu rīcības plānu darbsemināru, lai salīdzinoši novērtētu dalībvalstu sasniegto tehniskās īstenošanas jomā saistībā ar to noturības testu darbībām. Šajā darbseminārā piedalījās dalībvalstis, kurām ir kodolprogramma, kā arī citas dalībvalstis (Austrija, Dānija, Horvātija, Īrija, Polija) un valstis, kas nav ES dalībvalstis (Armēnija, Norvēģija, Šveice, Taivāna, Ukraina, Amerikas Savienotās Valstis). Šā otrā darbsemināra mērķis jo īpaši bija izvērtēt īstenošanas gaitu, tostarp veiktos papildu pasākumus un sākotnējā grafikā veiktās izmaiņas. Īpaša uzmanība tika veltīta ierosināto izmaiņu tehniskajai bāzei, kā arī kopš 2013. gada darbsemināra noteikto un pabeigto pētījumu un analīžu novērtēšanai. Darbsemināra laikā tika atzīta

visu iesaistīto kodoliekārtu operatoru un regulatīvo iestāžu stingra un pastāvīga apņemšanās pilnībā īstenot savas valsts rīcības plānos norādītos uzlabošanas pasākumus, kā arī tika pausta atzinība par ievērojamo skaitu pasākumu, kas jau pabeigti valstu drošības regulatīvo iestāžu pārraudzībā. Tomēr tika norādīts, ka īstenošanas gaita atšķiras no sākotnējiem termiņiem, kas noteikti pirmajā valsts rīcības plānu kopsavilkuma ziņojumā¹¹, saskaņā ar kuru 2015.–2018. gadā un vēlākais līdz 2020. gadam jāīsteno būtiski grozījumi. Lai gan daudzi kodoliekārtu operatori īstenošanu ir gandrīz pabeiguši un citiem ir skaidri noteikts grafiks pasākumus pabeigt līdz 2016. gadam, daži operatori ir mainījuši grafiku un konkrētus pasākumus plāno pabeigt vēlāk nekā 2020. gadā. Komisija uzskata, ka būtu jāuzlabo drošības uzlabojumu ieviešanas intensitāte. Lai nodrošinātu pārredzamu uzraudzību ar mērķi publicēt galīgo ziņojumu par īstenošanu, kas laika ziņā sakrīt ar jaunās Kodoldrošības direktīvas stāšanās spēkā 2017. gadā, būtu periodiski jāpublicē katras iesaistītās valsts statusa ziņojums par valsts rīcības plāna īstenošanu.

Komisija turpinās cieši uzraudzīt progresu, kas gūts, pildot valsts rīcības plānus, ar kuriem īsteno noturības testu rezultātus.

Turklāt saskaņā ar Enerģētikas savienības ceļvedi¹² Komisija plāno publicēt kodolenerģētikas paraugprogrammu (PINC), lai viestu skaidrību par vajadzībām pēc jaunām investīcijām kodolenerģētikas jomā, tostarp pašreizējo kodoliekārtu drošības uzlabojumiem.

- Dalībvalstīm būtu jāuzrauga tas, kā licenču turētāji izmanto līgumslēdzējus un apakšuzņēmējus, un šādas izmantošanas iespējamo ietekmi uz drošību. Dalībvalstīm šim jautājumam vajadzēs pievērst īpašu uzmanību, transponējot grozīto direktīvu, kurā noteikts, ka licences turētāja galvenajā atbildībā ir ietverta atbildība par līgumslēdzēju un apakšuzņēmēju darbībām, kuras var ietekmēt drošību.

Uzraugot grozītās direktīvas īstenošanu, Komisija šim jautājumam pievērsīs īpašu uzmanību.

- Dalībvalstu pieņemtajos valstu tiesiskajos regulējumos vajadzētu būt prasībai, ka licenču turētājiem jābūt kvalificētiem cilvēkresursiem un pietiekamiem finanšu resursiem visā iekārtu aprites ciklā.

Uzraugot grozītās direktīvas īstenošanu, Komisija šim jautājumam pievērsīs īpašu uzmanību.

Komisija arī palīdzēs dalībvalstīm ievērot šo pienākumu, īstenojot Euratom apmācības programmas kodolskaldīšanas jomā (EFTS), kas ir mūžizglītības un mobilitātes programma, kura jo īpaši vērsta uz to, lai uzlabotu licenču turētāju personāla zinātību un prasmes¹³.

- Dalībvalstīm būtu labāk jākoordinē savas pieejas attiecībā uz gatavību ārkārtas situācijām un reaģēšanu uz tām. Šo jautājumu risina attiecīgos starptautiskos forumos un divpusējā sadarbībā starp dalībvalstīm.

¹¹ <http://www.ensreg.eu/node/1343>.

¹² COM(2015)80 final.

¹³ http://ec.europa.eu/research/energy/euratom/index_en.cfm?pg=fission§ion=training.

Komisija pievērsīsies šim jautājumam Eiropas līmenī saistībā ar attiecīgajiem Drošības pamatstandartu direktīvas¹⁴ noteikumiem, kura ir jātransponē valstu tiesību aktos līdz 2018. gadam.

¹⁴ Padomes 2013. gada 5. decembra Direktīva 2013/59/EURATOM, ar ko nosaka drošības pamatstandartus aizsardzībai pret jonizējošā starojuma radītajiem draudiem un atceļ Direktīvu 89/618/EURATOM, Direktīvu 90/641/EURATOM, Direktīvu 96/29/EURATOM, Direktīvu 97/43/EURATOM un Direktīvu 2003/122/EURATOM (OV L 13, 17.1.2014., 1.–73. lpp.).

5. NOBEIGUMS

Pēc valstu ziņojumu izskatīšanas Komisija secina, ka kopumā atbilstība 2009. gada Kodoldrošības direktīvai ir vērtējama kā laba.

Minētā direktīva ir izrādījies efektīvs kodoldrošības paaugstināšanas līdzeklis, jo vairums dalībvalstu ziņoja, ka tās ir uzlabojušas savu tiesisko sistēmu, lai to transponētu valsts tiesību aktos.

Direktīvas pamatmērķis ir nodrošināt piemērotus valsts pasākumus, lai panāktu augstu drošības līmeni. Kopumā valstu ziņojumi liecina, ka attiecībā uz tiesisko regulējumu un regulatīvo iestādi šie pasākumi ES ir ieviesti. Tomēr dažos gadījumos nav pārliecības, ka šādām iestādēm ir pietiekams personāls un finansējums. Būtu jāveicina dalībvalstu sadarbība, lai nodrošinātu esošo resursu lietderīgu izmantošanu, piemēram, kodolspēkstaciju ilgtermiņa darbības vai jaunu būvju licencēšanas procedūru gadījumā. Šāda sadarbība būtu īpaši lietderīga mazākām kompetentajām regulatīvajām iestādēm.

Ir plaši izmantota starptautiska salīdzinošā novērtēšana. Līdz 2015. gada beigām starptautiskie jomas partneri būs izvērtējuši visu to dalībvalstu tiesisko un organizatorisko regulējumu, kurās darbojas kodolspēkstacijas, šim nolūkam izmantojot SAEA Integrētā regulatīvās pārbaudes dienesta misijas. Priekšroka būtu dodama pilna mēroga, nevis ierobežotām misijām.

Kodoloiekārtām noteiktie drošības pasākumi (regulatīvo iestāžu pārraudzībā), tostarp zinātības un prasmju attīstīšana, lielākoties ir ieviesti. Attiecīgos gadījumos kodolspēkstaciju licenču turētāji mēdz izveidot spēcīgas sinerģijas ar valstu vai starptautiskām pētniecības un mācību organizācijām nolūkā uzlabot reaktoru drošības regulējumu, tehnoloģiju un kultūru.

Tomēr, lai gan vairums dalībvalstu ziņojumos ir norādījušas, ka tajās ir spēkā valsts noteikumi attiecībā uz licenču turētāju cilvēkresursiem un finanšu resursiem, būtu jāprecizē, vai regulatīvā iestāde spēj novērtēt šādu resursu, jo īpaši finanšu resursu, pietiekamību, un vai šie pienākumi tiek efektīvi īstenoti un izpildīti. Šajā sakarā būtu vērts atgādināt *Euratom* līguma 192. pantu, saskaņā ar kuru "dalībvalstis veic visus vajadzīgos vispārējos vai īpašos pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no šā Līguma vai ko rada Kopienas iestāžu darbība. Tās atvieglo Kopienas uzdevumu veikšanu".

Kā konstatēts kodoldrošības noturības testos un sākotnējā pārbaudē par to, kā dalībvalstis transponējušas direktīvu, starp valstīm pastāv atšķirības attiecībā uz drošības jautājumu identificēšanu un pārvaldību. Daļēji tas ir saistīts ar to, ka 2009. gada direktīvā bija iekļauti tikai vispārīgi principi, atstājot dalībvalstīm zināmu rīcības brīvību attiecībā uz to īstenošanu, un nebija iekļautas vairākas svarīgas prasības. Ar grozīto Kodoldrošības direktīvu šie trūkumi ir risināti, stiprinot svarīgus pienākumus, piemēram, par regulatīvās iestādes neatkarību un mijiedarbību ar sabiedrību. Grozītajā direktīvā noteiktās prasības ir plašākas arī tādā ziņā, ka tiek ieviests kopīgs ES drošības mērķis, kas papildināts ar Eiropas salīdzinošās novērtēšanas mehānismu nolūkā saskaņot ES pieeju kodoldrošībai. Tādējādi grozītās direktīvas transponēšana ir jauns izaicinājums dalībvalstīm.

Nākamie valstu ziņojumi par direktīvas īstenošanu Komisijai būtu jānosūta līdz 2020. gada 22. jūlijam. Pēc tam Komisijas sagatavos ziņojumu Padomei un Parlamentam. Līdz tam Komisija būs saņēmusi un izanalizējusi dalībvalstu valsts noteikumus, ar kuriem tiek transponēta grozītā direktīva.

Atsauces

- [1] Padomes 2009. gada 25. jūnija Direktīva 2009/71/EURATOM, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru (OV L 172, 2.7.2009., 18. lpp.).
- [2] Padomes 2014. gada 8. jūlija Direktīva 2014/87/EURATOM, ar kuru groza Direktīvu 2009/71/EURATOM, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru (OV L 219, 25.7.2014., 42. lpp.).
- [3] *ENSREG* pamatnostādnes attiecībā uz dalībvalstu ziņojumiem saskaņā ar 9. panta 1. punktu Padomes 2009. gada 25. jūnija Direktīvā 2009/71/EURATOM, ar ko izveido Kopienas kodoliekārtu kodoldrošības pamatstruktūru (HLG_p(2012-21)_108).
- [4] Kopsavilkuma ziņojums par Konvencijas par kodoldrošību Līgumslēdzēju pušu Sesto pārskatīšanas sanākumi, Vīne, 2014. gada 24. marts – 4. aprīlis (CNS/6RM/2014/11_final).